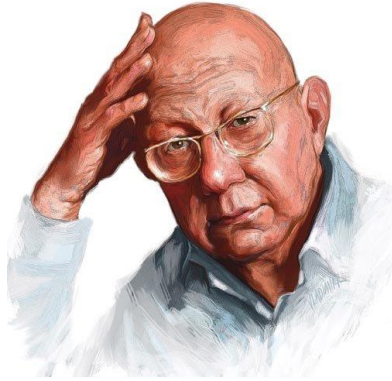

Проблемът на демокрацията днес

Корнелиус Касториадис е политически философ, психоаналитик, социален критик и икономист. Роден е в Гърция, но прекарва по-голямата част от живота си във Франция.

Той определя предмета на политиката като създаване на институции, които след като бъдат създадени и интериоризирани от индивидите чрез пряка демокрация, ги улесняват възможно най-много в достигането до социалната и личната им автономия. Но нашето общество не е автономно; следователно то не може да направи някой автономен, и обратното.

Този материал първоначално е изнесен от Касториадис като лекция в Атина, Гърция през февруари, 1989г. По-късно е публикуван под заглавието „Проблемът на демокрацията днес“ в списанието „Демокрация и Природа: Международния журнал за политика и екология“, брой 3, през 1997г.

Съдържание:

Унищожаване на биологичното богатство
В действителност живеем в олигархия
Телевизия и консуматорска мастурбация
Хора ежедневно печелят милиарди на стоковата борса
Демокрация означава власт на народа
Атиняните постоянно изменяли своите институции
Автономните хора участват пряко в законотворческия процес
Няма политическо равенство без икономическо равенство
Бюрокрацията винаги е враг на демокрацията
Митът за политическия опит
Единствената истинска демокрация е пряката демокрация
Телевизията може да бъде инструмент на пряката демокрация
Всеки, избран на определена длъжност, трябва да бъде отстранен във всеки момент
Astynomos Orgè, страстта към създаване на институции

Унищожаване на биологичното богатство

Ще говоря за днешните проблеми на демокрацията. Казвам днешни проблеми на демокрацията, а не проблемите на днешната демокрация, защото днес демокрация реално не съществува никъде. Има (може би) някои либерални олигархии в определени страни, относително привилегирани в много отношения. Сега би трябвало да сме над пет милиарда души на земята и само 500 или 600 най-много 700 милиона души живеят в страни, в които гладът не е ежедневен проблем, в които преследванията, затварянето, подтисничеството не са ежедневие. Но дори и в икономически развитите и политически либералните страни ситуацията, въпреки че изглежда почти приемлива, в действителност е отчайваща. Отчайваща е, защото за съжаление никой не може да види по-далеч от носа си; все още, човечеството днес среща огромни проблеми.

На първо място е проблемът, който споменах преди. Шест от седем, ако не и дори седем от осем, от хората живеят в състояние на бедност и огромно подтисничество. После идва екологичния проблем, по който всеки е равнодушен или се интересува само от някои

аспекти, докато в същото време седим на буре с барут или, да използвам друга метафора, ние систематично, ден след ден, режем клона, на който седим. В този момент около 100,000 хектара тропическа гора в Бразилия бива изгаряна систематично, за да създаде селскостопански области. Не само в Бразилия, но навсякъде в тропическите зони горите биват унищожавани. Унищожението на гористи местности върви заедно с унищожението на биологични видове с хиляди и дори десетки хиляди. Както един голям учен някога казва, за бъдещите историци, най-голямата лудост на човечеството от 20 век няма да са нито войните или атомните бомби, нито дори атомна трета световна война; най-голямата лудост на човечеството през този период ще бъде унищожението на биологичното богатство на Земята.

В действителност живеем в олигархия

Какво в действителност се случва в тези развити и относително либерални страни? Журналисти и политици говорят за демокрация. Истинската форма на управление е разбира се напълно олигархична. Има някои либерални страни в тези олигархични режими: определени човешки и граждански права, т. нар. свободна преса и т.н. Но ако разгледаме кои наистина управляват, кои имат наистина власт в ръцете си, ще разберем, че дори в най-лошите времена на т. нар. Римска демокрация - която никога не е била демокрация, а олигархия - процентът на тези, които имат власт в обществото, е по-голям от колкото днес. Например, във Франция възрастното и имащо правно на глас население е около 35-37 милиона души. А ако съберем т. нар. политическа класа, господарите на икономиката, хората, които наистина играят важна роля в манипулирането на общественото мнение, особено чрез медиите, най-вероятно ще достигнем до цифра от около 3,700 души. Това е съотношение от 1 към 10,000. И в същото време има хора, които критикуват древната Атинска демокрация, защото свободно население от около 100,000 души има най-много до 100,000 роби. Не казвам това за да оправдая робството, разбира се. Казвам го, за да дам някаква перспектива на ситуацията днес.

Телевизия и консуматорска мастурбация

Успоредно с тази ситуация, ние ставаме свидетели на един еднакво решителен и важен феномен. Хората от тези страни играят важна роля в историята. Не говоря за битки и завоевания; Говоря за цивилизация и политическо създаване. След Тъмните векове, които се разпростират от Римската империя до началото на съвременната епоха, се възстановява освободителното движение в Европа, започващо с първата буржоазия, която създава градове, които опитват да се самоуправляват. След редица борби и в резултат на тези борби, в които буржоазията, както и ниската средна класа и по-късно работническата класа изиграват важна роля, днес съществуват така наречените от нас демократични институции в тези страни. Тези институции в никакъв случай не са подарък от управляващите, нито дар от капиталистите, нито пък резултат от тази икономическа система. Те са спечелени от редица битки и оставят след себе си купища мъртви тела и реки от кръв.

Къде стоят тези хора днес и къде стоят гърците? Най-очевидната характеристика, която можем да дадем е, че те се намират в състояние на политическо безразличие, приватизация, безотговорност, цинизъм и апатия спрямо въпроси от обществено и политическо значение и че по принцип те проявяват отношение спрямо техните частни и публични въпроси, което е малко или много състояние на леност в телевизията и консуматорската мастурбация. Настоящата ситуация не е просто резултат на конспирации, маневри и манипулации на управляващите слоеве. Ако управляващите кръгове могат да вършат това, което вършат безнаказано - и аз вярвам, че тук в Гърция (както французите казват) ти се плаща за да знаеш, че те вършат това, което вършат безнаказано, усещаш го с кожата си - то се случва, защото хората остават безразлични или най-много повдигат рамене, казвайки „Знаем ги; те са все същите мошеници“.

Хора ежедневно печелят милиарди на стоковата борса

Напоследък, с ренесанса на т. нар. либерализъм, се появили теоретици, които възхваляват сегашната ситуация. Те казват, че сме достигнали истинска свобода: индивидуализъм. Всеки се занимава с личните си въпроси и следователно няма никакви политически и социални конфликти, няма бъркотия и проблеми и по този начин системата работи. Освен че е лицемерна, тази логика съдържа огромна самозаблуда. Съществуващата система, начина по който е устроена днес, унищожават самата себе си. Ако продължава да работи по същия начин, то това не се случва на базата на хората и институциите, които тя произвежда. Тя работи, защото въпреки преобладаващия манталитет, въпреки качеството на менажерите, все още има същите хора в определени части на обществото и държавния механизъм - да кажем X процента в съдебната власт, Y процента в образованието, Z процента от работещите хора по принцип - които, вместо да спазват преобладаващата философия и манталитет (а именно, казвайки, „Какво ми пука? Кой плаща повече? Ще взема решение в негова полза“), както трябва да постъпят според наистина преобладаващата философия и теории на либерализма, все още работят по традиционния начин. Те все още имат същия морал. Това прави поне някои от съдиите малко или много безпристрастни и затова останалите се страхуват от тях. Това кара някои учители наистина да преподават знания на децата, вместо да симулират и кара някои работници да завиват винтове и да предпазват влакове от дерайлиране. Но те не трябва наистина да завиват тези винтове, ако вземат в предвид какво им се плаща и злоупотребите с милиони, които стават пред очите им или дори в нормални

предприятия огромни богатства биват създадени за един ден без никаква причина. Не говоря за памперси (авторът визира скандал, в който banker дал на министър пари в кутия от памперси - б. прев.); говоря за по-сериозни неща, които се случват на стоковата борса в Ню Йорк например, в която без никакво икономическо основание, дори без правдоподобно капиталистическо такова, се правят милиарди за един ден. Ако тази ситуация продължи, нито биосферата, в която живеем, нито обществената сфера ще да издържат за дълго.

Демокрация означава власт на народа

Режимите в тези страни облагодетелстват малки малцинства от населението на Земята. Те наричат себе си демокрации, докато тази дума страда от прекомерна проституция. Невъзможно е някой африкански ефрейтор с 10 тежки картечници и 20 джипа да завземе властта без да обяви, че ще изгради демократичен социализъм, заради който избива опонентите си, превзема телевизионните станции и мами народа си. Същото се случи с думата „социализъм“. Гърците знаят това много добре. Същото е и с думата „революция“. Всеки ден виждате реклами за революция в хладилниците или революция в тоалетната хартия.

Трябва да се върнем към автентичното значение на думата „демокрация“. Демокрацията не означава човешки права, липса на цензура, нито каквито и да били избори. Всичко това е много хубаво, но е просто второ- или третостепенна последица от демокрацията. Демокрация означава власт (кратос) на народа (демос). Кратос на старогръцки не означава държава, в сегашния смисъл. В древна Гърция не е имало държава; Атинския град е полис или полития. Кратос в древна Гърция означава власт и вероятно насилие или сила. Демокрация означава власт на народа. Ако се замислим достатъчно над тези думи се появяват съществени въпроси. На първо място, какво е демос, кой е демоса, кой принадлежи към демоса? После, какво означава власт? И самият факт, че самата характеристика, самият термин, който дефинира този режим повдига тези въпроси, показва особената му същност, която е родена по същото време с философията, за разлика от други форми на управление, в които такива въпроси не могат да се зародят. Ако режима е монархия, се знае, че властта принадлежи на монарха, който се избира чрез наследство или по друг начин. Също така, благородниците (артисти), в аристокрацията, са тези, които от своето раждане принадлежат към определена социална класа. Демокрацията само с името си повдига въпроси и проблеми. От тази гледна точка не е случайно, че нейното рождение съвпада напълно с рождението на този безкраен въпрос, който е философията.

Демокрацията е или иска да бъде режим, стремящ се към социална и лична автономия (да създаваш собствените си правила). Защо говорим тук за автономия? Защото повечето човешки общества винаги са били изградени на базата на хетерономията (правилата да се създават от някой друг). Настоящите институции по принцип, но особено политическите такива, винаги са били считани за даденост, която не може да бъде оспорена. И те са били направени по такъв начин, по който е невъзможно да бъдат оспорени. В примитивните племена например институциите са създавани от основателите или предците и се считат за доказателства сами по себе си. Какво е правилно и какво не, позволено или не се решава веднъж за винаги, във всички сфери. Дори не е забранено да оспорваме тези институции. Няма нужда да се забранява, защото фактически е невъобразимо да бъдат оспорени. Хората са се възплавили в тях. Те са ги приели като част от своето израстване, своето изграждане като социални личности.

Атиняните постоянно изменяли своите институции

Какво се случва в древна Гърция за пръв път и се повтаря в Европа от 12 до 13 век? Появява се разкъсване в статуквото на хетерономията и подбуда към автономия. Този импулс е изразен политически чрез демократичното движение и всички демократични институции, които са създадени. Скъсването с хетерономията означавало оспорването на съществуващите институции и това се случва в древна Гърция. Това, което виждаме в Атина например от 700 до 400 г. пр. Хр. и след това е почти непрестанното модифициране на институции. Те никога не създават идеални институции, но никога не престават да променят законите си, за да увеличат демократичната реалност, а именно - възможността за реално участие на хората във властта.

Автономия означава, че политическата общност създава собствените си закони и осъзнава това, изключвайки всяка възможност за допълнителен социален източник на закони и институции, независимо естествен, традиционен или метафизичен. Божествен източник на закони виждаме в случая с евреите и Стария Завет: Йехова дава законите на Мойсей.

Автономия означава, че ние създаваме своите закони и институции, съзнавайки, че ние сме тези, които ги създават и прилагат. Това е най-висшият кратос, най-висшата власт, която съществува в едно общество: да можем сами да създаваме своите закони, а също и да създаваме своите институции, под които живеем и управлението, с което определяме своята посока.

Автономните хора участват пряко в законотворческия процес

Обществото никога не е обикновен синтез, просто сбор от хора, защото самите хора се създават от обществото. Следователно когато

говорим за автономно общество и искаме такова, това само по себе си означава, че искаме също и автономни личности. Искаме личности, способни да създават сами своите закони и да участват напълно в процеса на създаване на институции в обществото. Това основно означава, че човешкото образование, не само в смисъла на училище и инструкции, но образование като постоянна дейност на обществото спрямо хората, започвайки с момента на тяхното раждане и завършвайки с момента на тяхната смърт и канализирайки не само чрез училищата, но също чрез семейство, майка, приятелски кръг, квартал, армия, асоциации, вестници, радио, телевизия – образование в най-широкия смисъл и във всички форми – трябва да допринесе към превръщането на личността в наистина автономна.

Автономни личности са тези, които не само опитват да регулират своя личен живот по автономен начин, но също опитват да участват в създаването на закони, които са задължително социални и ограничават или определят техните животи. Като следствие, ако говорим за автономни личности, ние автоматично говорим и за автономно общество, за общество, което не е управлявано от божествено провидение, общество, което няма идея за естествени закони, които организират социалния живот и разбира се което не е управлявано от силата на една политическа партия, която изразява предполагаемия исторически детерминизъм и исторически потребности или властта на секретар, генерал или президент. Едно автономно общество само създава своите институции и се самоуправлява. Когато хората могат да кажат, че обществените закони са и техни закони, тогава тези хора са автономни и тяхното общество също е автономно.

Какво означава за хората да могат да кажат, че обществените закони са и техни закони, а именно, че те ги приемат напълно? Не означава непременно, че те са съгласни с всички тях напълно. Но непременно означава, че те наистина и активно са участвали в направата на тези закони и институции и в тяхното прилагане. Тъй като обществото се състои от теоретично неограничен и неопределен брой от хора, това означава, че всички участват, при пълно равенство, във всички процеси на създаване на институции, които биха могли да съществуват днес в едно общество и в прилагането на тези институции. Следователно, що се отнася до всичко, което може да бъде строго законодателно в обществото, дали процеси на създаване на институции (т.е. процесите, които определят основните институции, в които обществото работи) или прилагането на тези законодателни правомощия (например, законодателство и изпълнение), всички трябва да имат най-голямата възможна възможност да участват в упражняването на тези правомощия. Най-голямата възможна възможност не е просто съществена, а основна: това означава, че не ограничаваме себе си в твърдението, че гражданите се призовават веднъж на 5 години да избират представител, който да решава вместо тях, но че гражданите решават сами законите, под които искат да живеят. Това също така означава, че те не избират (пряко или не) хора, които ще ги управляват, а те самите управляват. Такива въпроси, касаещи бъдещето на обществото (защото това е управлението: да управляваш означава да вземаш решения за това какво трябва да се прави) и засягащи основни управленчески решения трябва да бъдат дълг на обществото като цяло. Хората не трябва просто да имат основното право на участие; те трябва да бъдат образовани във всеки аспект, споменат преди, за да могат да участват.

Тук бих искал да разгледам няколко момента. Първо, ще спомена древните или по-точно великия Тукидид. Когато Тукидид иска да характеризира един град като свободен, той го характеризира като „автономен, самостоятелно съдейки себе си и независим.“ Градът на Тукидид винаги означава гражданите. Той никога не говори за държави или владения. Например, думите „Атина“ и „Спарта“ според Тукидид имат само географско значение. Когато говори за градовете в Пелопонеската война, той винаги казва „Атиняни, Лакадемонци, Корфианци, Коринтианци“. Според Тукидид „Градът, това са хората“. Идеята, че държавата, владението, градът е територия, която е доминираща в модерната философия на закони и конституционна теория, е феодална концепция и няма никаква връзка с никакви демократични традиции. Така че Тукидид казва „автономен“. Също така казва „самостоятелно съдейки себе си“, а именно, че нарушенията в самия град се съдят от самите хора. Както знаете, членовете на съдилищата в древна Атина били избирани чрез жребий, а не заради професионализъм. Той също така казва „независим“: властта принадлежи на хората. Градът е група хора, които се самоуправляват. Следователно, ако не сме автономни, сами съдейки себе си и независими, не можем да живеем в демокрация или да казваме, че живеем в такава.

Няма политическо равенство без икономическо равенство

Друга точка, която искам да подчертая, е връзката между равенство и свобода. Отдавна, още от 19 век, се появяват широко разпространени риторика и софистика, които се възраждат с подновени сили откакто Русия се провъзгласи за „комунистическо“ общество (тук автора визира периода преди разпадането на Съветския Съюз - б.р.): ако искаш да бъдеш свободен, не можеш да бъдеш равен - защото в Русия хората са равни, но не са свободни - и ако искаш да бъдеш равен, както в Русия, не може да бъдеш свободен. Този начин на мислене съдържа много заблуди и лъжи. В действителност, хората в Русия не са нито свободни, нито равни. Един затворник в концентрационен лагер по никакъв начин не е равен на пазача на лагера или на полковника, който ръководи лагера или на партийния секретар, който командва в района или на хората от политбюро. И именно липсата на политическа свобода направи възможно политическото и икономическото неравенство в Русия. И обратно, в капиталистическите страни, се казва, че има свобода, но не и икономическо равенство. Очевидно няма икономическо равенство, но също така няма и политическо равенство. Има само символично политическо равенство. Обикновеният грък, селянинът, портиерът, шофьорът, работникът, кондукторът и всички останали в действителност нямат същите политически права като членовете на управляващата политическа класа. Не говоря за икономическо неравенство; говоря за политическо неравенство. В Гърция съществува политически привилегирована класа, която е в напълно

неравностойна позиция спрямо обикновените мъже и жени и разбира се, тъй като има огромно икономическо неравенство, каквото има в капиталистическите режими, не може да има политическо равенство. Ако имам много пари, мога да купя радио и телевизионна станция; това икономическо неравенство се превръща в политическо неравенство, защото мога да кажа на хората какво трябва да мислят и какви са новините (новините винаги се филтрират или представят с определено пояснение).

Ако искаме да бъдем свободни в едно общество, трябва да бъдем наистина равни. Когато говорим за равенство ние не говорим за еднаквост на личностите. Ако има общество, което създава еднаквост, то това е днешното. Всеки вярва, че е специален и различен от всички останали, но в 8 часа вечерта той натиска същото копче и гледа същите глупости по същата телевизия. Той купува същите дрехи; това е личната свобода, която му е позволена от социалната институция на модата. Когато говорим за равенство, ние имаме предвид политически значително равенство, а именно, равни възможности за истинско участие в процесите на създаване на институции и в упражняването на каквато власт съществува в обществото. Това води до пряка демокрация, за която ще кажа няколко думи по-късно. Представата за равенство води разбира се до важни политически последици. Истинското политическо равенство е особено невъзможно в съвременните обществени форми и структури, тъй като има огромни икономически неравенства. След като има огромно икономическо неравенство, каквото се наблюдава днес, хората с икономическа власт в своите ръце ще я превърнат, неизбежно и независимо от своите намерения, в политическа власт.

Историята като цяло - не толкова древногръцката история, в която парите не са играли особена роля, а Римската и съвременната история - доказват този факт. Това води и до друго заключение. Никога не би било възможно самите хора, които искаме да бъдат свободни граждани, да бъдат такива в политическата сфера и роби в икономическата сфера. Невъзможно е хората да ходят на асамблея на политическата свобода в неделя и през останалите шест дни да бъдат само винтове в механичната система на производството. Невъзможно е да образоваш граждани - защото отново образованието не се ограничава в основното училище или гимназията - да бъдат свободни, отговорни и с охота да вземат участие в обществените дела и в същото време да бъдат задължени да прекратят по-голямата част от съзнателния си живот в йерархична структура, в която не могат да направят друго освен да изпълняват това, което висшестоящият им казва от една страна и това, което е написано в правилника от друга (което при пет от десет случая е комично абсурдни). Ако фабриките и обществените услуги успяват да функционират, това е защото служителите до голяма степен нарушават правилата, за да могат да си вършат работата. Това е доказано от факта, че една от най-ефективните форми на стачка е така наречената от французите „усърдна стачка“: служителите започват да изпълняват правилника до най-малката подробност и това може да доведе всичко до колапс за около час. Защо е така? Защото правилата не са изготвени от работниците; те са дело на техници, инженери, от хора с дипломи от политехнически учебни заведения и от други, които не знаят как работата наистина се върши.

Едно автономно общество никога няма да приеме икономическа ситуация, в която от една страна има огромно икономическо неравенство и от друга - работещите хора, а именно цялото население, са поставени в ролята на мравки в йерархични структури, в които нямат думата за това какво правят или как го правят. Причините за това не са благотворителни, а политически. Самоуправлението на производствените единици от производителите е необходимо условие за наистина автономно общество и демократични училища.

Бюрокрацията винаги е враг на демокрацията

Днес е установена не само икономическа форма на доминация, но и политическа такава. Ако един експлоататорски и потиснически режим се заражда в Русия след 1917 г. - най-вероятно това е най-експлоататорския и много по-подтиснически от който и да било друг класов режим - то това се случва не заради капиталистите, а заради факта, че вътре в самата комунистическа партия, болшевиките, се създава бюрокрация и се свързва с бюрокрацията във фабриките, армията и другите социални браншове - бюрокрация, която много скоро е смятана за абсолютната управляваща класа и установява режим на бюрократичен, тоталитарен капитализъм.

Следователно не само икономически привилегированите и управляващите класи са противници на демокрацията, но също и политическата бюрокрация, която има тенденцията постоянно да се възпроизвежда, независимо дали около харизматичен лидер или не. Обикновено, поне в началото, се върти около харизматична личност, която възнамерява и накрая успява да монополизира властта и заличава всяка наченка на демократични принципи. Съвременната форма на политическите партии е много податлива към създаване на бюрокрация. Запомнете, партиите, в съвременното значение на думата, никога не са съществували в древна Атина. Партиите са създадени през съвременната епоха. Една от трагичните иронии на историята е, че първите истински партии, в съвременния смисъл, са създадени от работническата класа в борбата ѝ за свобода (последват ги буржоазните партии в Европа, имитирайки ги). Работническите партии скоро дегенерират и стават бюрократични.

Управляващата прослойка, срещу която демократичното движение трябва да се изправи, не е само икономическата олигархия, но също така и политическата олигархия и бюрокрация. Тук бих искал да подчертая една точка, която е стара в политическата философия, но е забравена от много хора, особено в Гърция. Непрестанно обвиняваме управляващите, че управляват. Това е глупаво, като да обвиняваш крадеца, че краде или блондина, че е блондин. Работата на управляващия е да управлява. Ако трябва да обвиняваме някого, то трябва да обвиняваме управляваните хора, задето позволяват да бъдат управлявани. Не може да твърдим, че хората са

всесилни и в същото време някой демагог да ги води за носа. Трябва да признаем, че хората носят отговорност за това, което се случва днес. Разбира се това не е достатъчно, защото ние не поучаваме. Ние казваме това, за да припомним на гражданите, че каквото се случва, то се случва с тяхното съучастие.

Митът за политическия опит

Защо съучастиято съществува под формата на апатия, безразличие, цинизъм? От една страна, цялата историческа вълна на съвременното общество води хората към леност, индивидуализъм, консумеризъм и телевизионна мастурбация. От друга страна, има нещо, което се нуждае от дискусия и опровержение. Населението е инфилтрирано от централно капиталистическо въображаемо усещане, митът на знанието, науката на експертите, на хората, които знаят. Въображаемото усещане е това, което поддържа основната структура на съвременното общество - йерархията, която е напълно несъвместима с всяка демократична институция. Защо някои хора са на върха, а другите са под тях? Защото са образовани, знаят повече, те са експерти и т.н.

Този мит се е внедрил дълбоко в съзнанието на хората и за да ви разведрия и да разчупя вероятно скучната последователност на тези размисления, ще ви разкажа една реална история, която ми се случи. За щастие, в Гърция имаме добрия навик да говорим с таксиметровите шофьори и така придобиваме идея за хорските мисли. Във времената на криза и объркване, бях в Атина и взех такси. Шофьорът беше мил, умен мъж. Казах му, че положението в страната изглежда лошо. Той ми отговори, че е ужасно, но да не се тревожа. Попитах го защо.

„Заради Андреас (Андреас Папандреу, министър председател от 1981-1989 г. и 1993-1996 г.)”, ми отговори той. „Така ли”, казах му, „и какво ще направи?” Отговори ми, „В момента не може да стори нищо; той е в България за 48 часа”. „Защо Андреас е отишъл в България за 48 часа?” „Защото”, отговори ми, „българското правителство има големи финансови проблеми и е поканило Андреас за 48 часа, за да оправи нещата за тях”.

Мисля, че няма нужда да коментираме това. Човекът, който ми каза това беше съвсем нормален; той не беше роден идиот. Караше перфектно, разказваше ми забавни вицове и т.н. С този манталитет, хората избраха Андреас два пъти – първия път може да бъде простен, вторият, не. Андреас е експерт, нали? Кутсогийорас (вицепрезидент 1987-1989 г.) също е експерт в памперси. И всички останали са експерти, както знаете. В сравнение с тях какво знам аз?

Оставете ги те да решават. Същото се случи с работническото движение; лидерите са тези, които знаят, генералния секретар, хора като Захариадис (генерален секретар на гръцката комунистическа партия в периода 1931-1956 г.). И тук нещата стават още по-зле (вследствие на марксизма) заради теоретичната консолидация. Зад генералния секретар или партийните кадри се крие марксистката теория, която съдържа истината за историята, за обществото, за това как социализма трябва да бъде построен, за това кога трябва да стачкуваме, кога не трябва, кога трябва да грабнем оръжие и т.н. Всички тези въпроси са изследвани обстойно и отговорите се крият в „Капитала” или в 60 тома на библиографията на Ленин. Експерти изучават тези въпроси, те знаят. Ти можеш да излезеш и да раздаваш листовки, защото това е единственото, което може да направиш. Този манталитет се зароди преди един век, а именно от 1880 г. Противно на това, което се случва в началото в синдикатите и работническите партии, където наистина съществува пряка демокрация, започва да набира сили бюрокрацията. От къде тази бюрокрация набира сили? Обяснението, че развитието на бюрокрацията е в следствие на „обективни причини” (икономически, необходимост от организация и т.н.) според мен е напълно недостатъчно и разглежда само второстепенни точки или само последици от по-дълбока причина. По-дълбоката причина, истинското обяснение, отново е работническата класа и населението по принцип, което е инфилтрирано от това капиталистическо въображаемо усещане: лидерите и управниците трябва да бъдат хора, които са квалифицирани да водят и управляват; хора, които са добре запознати с науката, техниката да управляваш. Тази представа разбира се е напълно противоположна на древногръцката идея за демокрация и политика, идея, която Протагор отбелязва, по много красив начин, в своята реч в хармоничен диалог с Платон, който въпреки че е противник на демокрацията, по-късно обнадеждено цитира. Темата на диалога е кой е политик и кой - не, кой е образован - запознат с политическата наука и кой - не. И Протагор отговаря на въпроса с мит. Когато Зевс създава хората, той дава на всеки човек определено умение, но политическото знание той разпределя поравно на всички. Затова, Протагор казва, когато атиняните искат да решат на Асамблеята на хората (еклисия) как да построят кораб или храм, те призовават специалистите и ги изслушват. Ако неспециалистите искат да говорят, другите ги освиркват. Но когато дискутират политическите въпроси на града, всеки гражданин може да говори и всички го слушат с внимание. Зад този мит се крие тази пронизвателна политическа и философска идея на древните, според която не съществува наука, нито систематично знание с доказателства и технически инструкции за политически въпроси, но има хорско мнение, което непременно трябва да бъде образовано и подобро от опита, но което не е наука.

Единствената истинска демокрация е пряката демокрация

Как може мнението на хората да бъде образовано? Как хората могат да изградят винаги по-добро мнение и преценка за политически

въпроси, в които няма никаква наука? Има само един начин: упражнявайки политическа власт, дискутирайки и вземайки решения. Естествено, съвременната концепция за демокрация - представата, че демокрацията е представителство - е напълно противоположна на тази от древността. Тази дискусия започна преди много време, и самият Русо, пишейки в края на 18 век, казва доста ясно, че единствената приемлива или истинска форма на демокрация е пряката демокрация. Русо използва фраза, която може да бъде намерена при Маркс и Ленин, когато критикуват парламентарната система. Британците, според Русо, мислят, че са свободни, защото избират своите депутати веднъж на всеки пет години, но те се заблуждават: те са свободни по един ден на всеки пет години. Бих казал, че Русо не следва собствената си логика до край, защото разбира се не са свободни - както ние и вие - дори и по един ден на всеки пет години. Защото за когото и да гласуваш през този един ден, то вече е било предрешено. Преди всичко е предрешено от политическите партии, които се появяват. После е предрешено от нещата, с които пълнят главите ни пет години. Предрешено е от необратимите условия, създадени от хората на власт. Можем да продължим да показваме как е било предрешено поне още час. Веднъж неотзоваемите представители да бъдат избрани, тяхната първа и основна грижа е да подsigурят своето преизбиране - освен ако не вярваме в Дядо Коледа. Всеки друг въпрос е второстепенен и може да видите това както на нивото на представителите, така и на нивото на президентите. Единственото нещо, от което се интересуват, е как да подsigурят своето преизбиране (независимо какво може да преподават професорите по конституционно право). Всичко друго са глупости. Представителството е политическото самоотчуждение на политическото тяло. Единствената възможна форма на демокрация е пряката демокрация, а именно - демокрация, в която хората решават за себе си и не чрез неотзоваеми представители.

От дълго време е налице един аргумент и дискусия, която би било нечестно да не спомена. Знаем, че пряка демокрация е съществувала. Съществувала е в Атина и в някои други гръцки градове. Не във всички. Никога не е съществувала в Рим. Ако някой университетски преподавател ви говори за римска демокрация, може да се смеете. Рим винаги е бил олигархия. Ако някой марксист ви каже, че Атинската демокрация е била базирана на робство, може отново да се смеете. Робството е съществувало навсякъде в древния свят, но демокрация - не. Може да му кажете също, че той не познава марксизма, защото самият Маркс пише, и правилно, че истинската социо-икономическа основа на древната демокрация е била малката независима продукция на свободни фермери и занаятчии. Основата на Атинската демокрация не е робство; богатите са притежавали роби, повечето от останалите - не. Основата на Атинската демокрация е, че селяните вървели по 25 километра за да стигнат до асамблеята (еклесия), на която да обсъждат и решават; атинските занаятчии и моряците от Пирея правели същото.

Телевизията може да бъде инструмент на пряката демокрация

Това естествено предполага малък брой граждани в политическа общност. Известна фраза на Платон (ако си спомням правилно) гласи, че идеалния размер на един град по отношение на населението (не територията) е броят хора, които събрани на едно място могат да се чуват и говорят. Това е много важен възглед. Еднакво важен е фактът, че хората са много или малко запознати един с друг. В диалозите на Платон например, Сократ е в гимнастическия салон, в който са се насъбрали млади мъже и пита, „кой е този човек?“ Казват му, „как не го позна, той е сина на еди-кой-си“. „Аха“, казва Сократ, „разбира се, че това е той, и не е ли той братовчед на еди-кой-си?“ Защото когато свободните граждани са 30,000 и 10,000-15,000 от тях живеят в Атина, хората се познават; всеки човек знае малко или много неща за всички останали или лесно може да научи какви хора са, на какво са способни и на какво не.

Великият американски социолог Люис Мъмфорд обсъжда фразата на Платон в своя книга от 1936 г. и правилно отбелязва, че с изобретяването на радиото, границите на пряката демокрация са се припокрили с границите на планетата. Аз (ако мога да спомена себе си) 20 години по-късно (в „Съдържание на Социализма“, 1957) споменах също, че телевизията може да служи на пряката демокрация. Естествено, в съществуващото политическо статукво, телевизията служи на политическата корупция. Но това само по себе си не е от значение. Имам в предвид, че техническите средства съществуват за рационални и обмислени колективни решения, надминавайки границите на класическата пряка демокрация (атинската, например). Нови структури и нови форми са постоянно изобретявани и създавани. Но това схващане е недостатъчно. За да поставим телевизията, радиото и т.н. в услуга на пряката демокрация е необходимо да унищожим тяхната еднополюсна структура: един активен предавател и безброй пасивни приемници. За да превърнем телевизията в демократична структура, трябва да превърнем еднопосочната улица в двупосочна.

Между другото искам да спомена един друг огромен проблем на нашето съвремие – екологичния проблем. Споменавам го само за да подчертая, че ако го вземаме предвид, то незабавно става очевидно, че въпросът с демокрацията е универсален – въпросът с демокрацията е въпрос на универсалната демокрация. Няма „национални“ решения на екологичните проблеми; ако танкер преминаващ на 400 километра от крайбрежната ви ивица потъне, както се е случвало многократно, вашите брегове се покриват с петрол за години напред – да не споменаваме атмосферата, горите и т.н.

Всеки, избран на определена длъжност, трябва да бъде отстранен във всеки момент

Пряката демокрация трябва да бъде наистина пряка на определено ниво. Трябва да бъде демокрация от квази-атинянски тип в своето

базово ниво, а именно, трябва да има мрежа от децентрализирани и самоуправляващи се общности. Хората трябва да бъдат образовани в духа на автономия, самопреценка и независимост на нивото или размерите на град между 20,000 и 50,000, или най-много 100,000 жители, размерите на фабрика за продуктивно самоуправление или размерите на кооператив от 5 до 10 селища. При тези размери хората могат да сформират асамблея и да решават всеки въпрос, който изключително ги интересува. В една асамблея, някои хора, не представители, може да бъдат натоварени с постоянно отменима власт за да вземат участие в по-големи по размер единици - области, перфектури, региони, нации, континенти, планета. А що се отнася до по-малките единици в пряката демокрация, древните могат да ни предложат няколко неща, не да бъдат следвани, но да бъде помислено над тях. Например, в древна Атина, много основни правомощия са се изпълнявали чрез ротация: за един месец едно определено племе държи някои позиции и сред тях, всеки ден различен човек е надзорник на ректорите, т.е. президент на Републиката. На следващия месец е ред на друго племе. В други случаи архонтите са избирани чрез жребий. Атиняните избирали чрез гласуване, както знаете, само за позиции, които наистина изисквали специалност, като позицията на генерал. Да командваш армия по време на битка не е нещо, което всеки може да прави; човек се нуждае от специална подготовка. Генералите се избирали чрез гласуване и оставали отстранени. Съвременните освободителни движения са създали подобни демократични форми: съветът. Генералната асамблея на всички заинтересовани избрани представители, които са не само отговорни, но и, също така, постоянно отстранени. Така те трябва да отговарят за всичко, което са направили на хората, избрали ги.

Тук не е нито времето, нито мястото за детайлно описание на пряка демокрация, състояща се от милиони хора. Ние трябва, въпреки това, да подчертаем два основни принципа: от една страна, истинска пряка демокрация в основните единици, където пряката демокрация наистина може да функционира; от друга страна, всяка власт, която трябва да бъде избрана е не само избираема, но и постоянно отстраняема и отговорна. По този начин може да започнем да решаваме проблемите на пряката демокрация в измеренията на съвременните общества и нейното разширяване в континенталното и планетарното пространство.

Astynomos Orgè, страстта към създаване на институции

Тук достигам до крайната си точка. Всичко това е важно, разбира се, но не е жизненоважно за пряката демокрация да функционира, а именно, за свободата да съществува. Независимо дали са 20-30 хиляди или 3 милиарда души, едно нещо трябва да съществува зад, под и над всички институции, едно нещо, за което никой не може да реши или заповяда. Това е постоянната творческа дейност на обществото. Само обществото - не аз или ти - може да намери начин да осъществи резонанс между централна радио или телевизионна станция и публиката, която приема. Обществото, хората, ще намерят начин да създадат форми, които дори не можем да си представим, форми, които могат да решат проблеми, които ни изглеждат непреодолими. Така че това, което е необходимо е тази постоянна творческа дейност на обществото, и това означава главно страстта на всички към обществените въпроси. Това не е мое откритие; съществува в невероятния хор в Антигона, който започва с „polla ta deina kai ouden anqorou deinoteron pelei” (Има много невероятни феномени, но никой не е толкова невероятен, колкото човешкото същество) и където Софокъл, наред с други чудни човешки характеристики, той нарича „astynomos orgè”. Astynomos означава създаване на институции, а orgè, от която произлиза думата оргазъм, означава порив, страст. Хората, в разгара на своята страст, създават градове, като този, в който е роден Софокъл и, за който пише своите трагедии.

Ако тази страст към обществени дела, тази „astynomos orgè”, не съществува, може да създадем добър спектакъл, да напишем хубава книга, да създадем безупречни философски системи, но всичко това няма да означава нищо. Заклучвайки, бих искал да спомена схващането, което е напълно противоположно на това, което отбелязахме тук, базирано на невероятната и ослепителна фраза на Софокъл за „astynomos orgè”, и това е съвременното схващане за подобни неща, от гледна точка на съвременната т. нар. демокрация и либерализъм. Изразено е с невероятна компактност и находчивост от френския политически философ от 19 век, Бенджамин Констант, в негов известен текст, в който сръвнява свободата на древните със свободата на съвременните хора. Той заявява, че наистина в античната демокрация, тъй като хората нямат какво друго да правят (така го обяснява той), те имат тази политическа страст, докато ние, и тук цитирам, „всичко, което искаме от държавата е да задоволи нашите прищевки”. И той не казва това с упрек или ирония. Той го казва, защото знае, още през 1820, за съвременните мъже и жени. Това, което хората искат днес е техните прищевки да бъдат задоволени. И те искат това от държавата.

Те не виждат обществени дела и вече не се интересуват от тях. Отвъд тях и техните приятелски кръгове съществува държава-баща или държава-майка, държава, която едновременно е чудовище и един вид Дядо Коледа, който издава банкноти, лицензи, работа и т.н., но държава, която трябва да задоволи прищевките ни. Докато това схващане, тази тенденция, тази дълбоко въображаема гледна точка на съвременния човек спрямо обществените дела и политики съществува, каквото и да кажем може да бъде семе за бъдещи поколения, но съвсем не ни е от полза. Това, което е особено необходимо днес и изглежда липсва за момента е страст към обществените дела, отговорност, участие, „astynomos orgè”.

Превод: [mechanic955](#)

Источник: <http://www.lifeaftercapitalism.info/>